

УНИЈА

 UNHCR
The UN Refugee Agency

ИНФО

www.unijakm.org

Број 37-38.

Год. IV

Београд

септембар-октобар 2007.

Бесплатан примерак

ISSN 1820-3531

Издавање овог Билтена омогућио је Високи комесаријат за избеглице (UNHCR)

СУСРЕТ КОМШИЈА

У СЕЛУ ЉУБИЖДА КОД ПРИЗРЕНА

ДУШАН ПРОРОКОВИЋ, ДРЖАВНИ СЕКРЕТАР У МИНИСТАРСТВУ ЗА КИМ, ГОСТОВАО У РАДИО ЕМИСИЈИ УНИЈЕ У КРАГУЈЕВЦУ

Пуно је проблема везано за расељена лица и морамо да их решавамо систематски, један по један, како би њим људима омогућили живој досељојан човека. Расељени који желе да се врате, имаће у њој пуно подршку Министарства за КиМ, као и свих других државних органа. Они који изразе жељу да се интешришу, нису у надлежности нашег Министарства, али сам сигуран да ће им дружа министарства и локална самоуправа, пружићи пуно помоћ да то ураде на ваљан начин.

ФОКУСИРАЋЕМО СЕ НА ОДРЖИВИ ПОВРАТАК

Непосредно по окончању треће рунде директног дијалога српске и албанске стране о статусу Косова и Метохије, одржане крајем октобра у Бечу, где је српска делегација, још једном изнела став, да је основни захтев Београда поштовање Резолуције 1244. и понудила своје одговоре на 14 закључака преговарачке “тројке”, од Душана Пророковића, државног секретара у Министарству за КиМ, затражили смо да прокоментарише ову рунду, али и досадашњи и будући ток преговора.

ПРЕГОВОРИ ЋЕ ПОТРАЈАТИ

“Ово је тек почетак преговарачког процеса. Ми смо за време мандата Мартија Ахтисарија потрошили више од годину дана на разговоре о техничким питањима, а читав процес завршен је потпуно неуспешно. Не треба имати превелика очекивања на овом новом почетку и ово више треба схватити као један припремни део у којем ће бити отворено неколико ствари о којим ће се касније разговарати. Поред регуларног дела преговарања, морам да истакнем једну опасност, а то је тражење решења за будући статус Косова и Метохије у некаквим нерегуларним оквирима. То се могло видети у изјавама председника владе Косова Агима Чекуа, као и неколико лидера опозиције у Приштини који су говорили о једностраном признању. Када говоримо о овој трећој рунди и папиру који је Београд понудио, друга тачка је за мене најбитнија, а то је да сви морају да се уздрже од било каквих једностраних решења и акција. Када кажем сви, мислим и на нашу страну и на органе Привремених институција самоуправе у Приштини, али и на међународну заједницу. Ако је неко намеран да прогласи независност 11. децембра или 11. фебруара 2008. године, онда не знам чему уопште служе преговори и зашто ово све радимо.

❖ *Један од бићних предложа “тројке” је тачка 5. У њој дословно стоји да Србија неће управљати Покрајином Косово.*

Не знам где су представници “тројке” или ко је већ састављао тај документ, нашли да се Србија одриче свог права да управља Покрајином. Ми наравно нећемо управљати у оном сектору у којем се договоримо с косовским Албанцима да ће они имати потпуну аутономију, али нико никада није рекао да ми нећемо управљати Покрајином. Ми и данас имамо одређене управљачке функције и зашто би се тога одрицали. Наш просветни, здравствени и систем социјалне заштите и старања, као и национални инвестициони план, сасвим пристojно функционишу на територији КиМ. Имамо

О МИНИСТАРСТВУ ЗА КИМ

Сматрам да смо прекасно формирали Министарство за Косово и Метохију и да је то требало урадити још 60-их, 70-их година. Тада не бисмо били у проблему у којем смо данас. Друго, ми смо већ имали једно тело које се бавило КиМ, то је Координациони центар (КЦ) за КИМ. Министарство је преузело све надлежности КЦ, а преузело је и надлежности преговарачког тима. Желимо да се ¾ Министарства полако пресели на КиМ. Надам се да ћемо ускоро отворити једну подручну јединицу на КиМ и да ћемо пренети бар половину надлежности у Косовску Митровицу. Наш основни циљ је да и КЦ и службе Министарства треба да буду на терену и то што је могуће ближе месту дешавања проблема, како би их лакше решавали.

пуно бирократских проблема, имамо пуно техничких проблема да реализујемо неке ствари, због разних условљавања од Привремених институција и UNMIK-а. Али чињеница је да наведени системи функционишу.

❖ *Ви сте недавно јавно истуили са ставом да предрожарачки процес неће завршити крајем ове године, а ни у фебруару, већ ће да потраје.*

Једино логично је да се процес преговора пренесе у 2008. годину и уколико постоји добра воља с албанске стране, мислим да у 2008. години, можемо доћи до некаквог оквира за будући статус КиМ, до одређеног решења. Понављам, ово је тек почетак, сваки почетак је тежак.

ОПСТРУКЦИЈА И НЕЗАИНТЕРЕСОВАНОСТ

❖ *Које су, по Вашем мишљењу, највеће препреке повратку ?*

Постоје најмање три разлога. Пре свих инертност и опструкција Привремених институција. Почевши од локалне самоуправе, јер ако је неко правио проблем братству манастира "Свети Архангели", претећи да ће срушити новоизграђени манастирски конак, спаљен у мартовском погрому 2004. године, зато што монаси немају дозволу за градњу, шта се онда тек дешава са повратничким кућама. Потпуно је бесмислено да вам неко говори о дозволама за градњу на КиМ. Па тамо се ништа од 1974. године није увело у катастарске књиге нити је ико обезбеђивао дозволе. Али ето, нама се праве ти административни проблеми. Други разлог је потпуна незаинтересованост међународне заједнице уз чију је помоћ направљено неколико насеља искључиво у пропагандне сврхе. Пре свега, мислим на Српски Бабуш, Зочиште и на још нека насеља која су изграђена, а у њих се готово нико није вратио. Очито да се није искрено и темељно радило на повратку.

❖ *Шта је прећу разлог?*

Поред безбедности и слободе кретања, то је свакако недостатак посла. То је хроничан проблем, не само за повратнике, већ за цело КиМ. Ми причамо како је у Ср-

бији лоше, како су социјални и економски показатељи у Србији ниски. Верујте, Србија је високо развијена држава у односу на оно што имамо и међу Србима и међу Албанцима на КиМ. Рекао бих и да је међу Србима много боља ситуација, јер имате одређену бригу државе за своје сународнике изражену кроз плате и друге материјалне накнаде. Оно што можете да приметите у албанском делу јесте да имате преко 70% незапослених, од којих је половина млађа од 35 година. Тамо је пензија 40 евра, просечне плате између 100 и 150 евра. Све то ствара једну нестабилну и несигурну ситуацију и искрено се плашим да је Косово већ једна социјална бомба, која сваким даном може да експлодира.

❖ *Враћимо се српским повратницима и плановима Министарства за повратак расељених.*

Ми видимо два принципа могућег повратка, одрживи и неодрживи. Српски Бабуш је типичан пример неодрживог повратка. Лепо је и хумано помоћи људима да се врате, али како ће они живети када немају ни школу, ни Дом здравља и када се плаше, због директне животне угрожености, да изађу двеста метара од куће да поору своју њиву. Да не говоримо о недостатку струје, воде, радних места. Зато ми морамо да се фокусирамо на одрживи повратак. Мислим на оне заједнице где Срби већ живе, Видање, Бича, Осојане, Грачаница. Хајде да у Новом Бадовцу, рубном насељу Грачанице, направимо 50 кућа и да тамо вратимо 50 или 100 породица. Сигуран сам да ће то бити дугорочно одрживо решење, за разлику од већ поменутог Српског Бабуша, које ће, плашим се, бити једна прича у трајању наредних десет или петнаест година.

❖ *Поменули сте Бичу, Видање, многи и у тим местима сумњају у одржив повратак?*

У Бичи је отворена школа, такође и у Видању имамо одређен број ђака. Ови примери охрабрују, јер не можемо да превидимо да је просечна старост људи, поготово у енклавама у Метохији, јако висока. У селу Новак најмлађи становник је стар 44 године, а просек је увелико прешао шездесет. Свима треба омогућити

СА ПРЕДСТАВНИЦИМА УНИЈЕ

Душан Пророковић са сарадницима, **Дарком Васићем** и **Сањиним Пејчиновићем**, примио је делегацију Уније у чијем саставу су били **Доста Палић**, председница, **Радмила Вулићевић**, **Златко Маврић** и **Раде Ђирић**, чланови Управног одбора Уније. У дужем разговору, чији је циљ био успостављање тешње сарадња између Министарства за КиМ и удружења расељених, представници Уније предложили су одређене правце у којима би та сарадња ишла. Пророковић је подржао иницијативе Уније и дао подршку наставку програма емитовања радио емисије Уније, која би требало да се емитује на једном од Радија који имају националну фреквенцију, као и на КиМ радију из Чаглавице. Договорено је да ће се нови састанак са конкретним предлозима активности одржати до краја новембра.

повратак, треба се посветити сваком појединцу, али то не представља будућност Србије и Срба на КиМ. Будућност коју можемо да планирамо за наредних педесет и више година.

❖ *Свакако да у правцу њакве будућности иде и недавно ошворена зграда обданишћа у Штрпцу.*

Свакако, али не само дечји вртић у Штрпцу. У последњих неколико месеци изграђен је одређен број путева. Обезбедиће се подстицајна средства за нашу привреду. Морамо да оживимо Трепчу, да држава својим субвенцијама отвори нова радна места у Звечану, К. Митровици и Лепосавићу. Да на тај начин до 10. децембра, демонстрирамо да нам је до КиМ стало и да се то не завршава само на реторици него и на неким конкретним стварима, за шта ће бити издвојен новац из државног буџета.

ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА

❖ *Једна од бићних ствари које сће поменули је да за повраћак треба створити услове. Неко време активно се зоворило о децентралацији на КиМ. Шта је учињено по том поћшању?*

Наши општински координатори функционишу дислоцирано у односу на општинска средишта која су окупирана од стране албанске већине, тако да ми de facto имамо децентрализацију, али de jure је немамо. Поборник сам да мало поближе и агресивније кренемо у том правцу и да реализујемо наш процес децентрализације, јер уколико будемо чекали да то крене с албанске стране бојим се да ће још много времена протећи. Конкретно, недавно је реновиран један део старе општинске зграде у Осојану. Сада ћемо ту полако да запошљавамо људе, да формирамо локална административна тела и да Осојане почне да функционише као општина. Општина неће бити призната од UNMIK-а и ПИС Косова, али ми једноставно морамо тако да радимо. Другог избора немамо.

❖ *Шта је са осталим срединама?*

Креће се са израдом нових пројеката здравствених

ВЕЋА УМЕСТО КООРДИНАТОРА

“Имамо координаторе који не живе на КиМ, већ координирају из централне Србије. Потпуно бесмислено и неприхватљиво, али одређивање ко ће где бити координатор ишло је путем политичког договора. Највише бих волео да се организују избори да би се знало ко је легитимни представник и ко говори у име Срба са КиМ. Уколико избори нису могући, у овом тренутку, требало би да формирамо општинска већа, у којима би седело пет људи задужених за одређене ресоре. Дакле, једино решење је или да формирамо општинска већа или да имамо изборе, треће не постоје”, рекао је Пророковић, одговарајући на питања слушалаца који су изнели негативан став о раду општинских координатора и координатора (начелника) округа на КиМ.

ПОРУКА ИЗ ДОБРОГ ДУБА

Владан Ђорђевић, повратник у Добри Дуб, посредством телефонских линија, укључио се у програм, рекавши да се тренутно налази у селу Кузмин где, заједно са осталим повратницима у Добри Дуб и Накураде, чека завршетак изградње 30 кућа у ова два села у општини Косово Поље. Поручио је државном секретару Министарства за КиМ, “...да се повратници осећају заповлаћено од Владе Србије и да би неко од њених представника требало да их посети како би овом народу дали мало воље, јер се држава према нама опходи као маћеха”.

“Упознат сам овим конкретним повратком и сигуран сам да ће вас неко од представника Владе Србије ускоро посетити”, обећао је Душан Пророковић и додао, да ако им је потребна било каква врста помоћи да ће је добити, али да таква иницијатива мора да потекне од њих самих.

центара, у Грачаницама, Штрпцу и Косовском поморављу. То ће бити мали клинички центри. Држава нема толико новца, али нажалост ни пуно Срба, да то буду клинички центри у пуном обиму. Министар Томица Милосављевић је већ покренуо то са мртве тачке. У Косовском поморављу живи више десетина хиљада Срба у општинама Ново Брдо, Витина, Косовска Каменица, околини Ђилана и ми тај регион, између осталог, кроз мини клинички центар желимо да хомогенизујемо. Овим програмом отворићемо више стотина радних места, а имаћемо адекватну здравствену заштиту за све Србе у наведеним регионима. Мене брине једна друга ствар, а то је, да ми, нажалост, не можемо да говоримо о повратку у урбане средине, где су нам остали и здравствени центри, спортске хале, индустрија....

УРБАНЕ СРЕДИНЕ БЕЗ ПОВРАТНИКА

❖ *Поменули сће повраћак у урбане средине. Чињеница је да тамо нема повраћка. Навешћемо један конкретан случај, град Призрен. Од 12 хиљада Срба, који су тамо живели до 1999. године, тренутно у самом граду живи 17 Срба, који нису наишћали град и два повраћника. Слична ситуација је и у другим градовима.*

За то је, пре свих, одговорна међународна заједница која ништа није урадила да се програм повратка реализује. Почело се прогоном 1999. године, да би се паљењем и уништавањем српских кућа и светиња 2004. године, завршило етничко чишћење Срба у Призрену. Нажалост, степен безбедности није адекватан, а чак и да ти људи немају проблем са тим, поставља се питање како и где евентуалне повратнике можемо да за послимо. Где деца да им иду у школу?

САСТАНАК СА ИСТОЧАНИМА

Бранко Здравковић, расељено лице из Белог Поља, општина Исток, рекао је, у свом јављању, да је редован учесник на састанцима Општинске радне групе за повратак у ову општину и истакао, да се због недостатка средстава, усвојени концепт документ за реконструкцију кућа у овом селу и суседном Драгољевцу одлаже већ три године.

“Молим вас да нам кажете колико држава, а и Влада Србије, могу да помогну и одвоје средства за повратак у ова два места”, било је једно од питања које је поставио Здравковић, замоливши Пророковића да прими ИРЛ из општине Исток како би га боље упознали са условима повратка.

Пророковић је обећао помоћ, пре свега у грађевинском материјалу, намештају и свему ономе што је потребно, додајући да ће му бити драго да поразговара са људима из Истока и да ће у што скорије време бити одржан састанак са њима.

Нисам оптимиста када се говори о повратку у урбане средине поготово у места где је већина станова или кућа продата или је неурбана градња узела маха. Можемо и морамо да интервенишемо правним путем, али уопште нисам сигуран колико ће Срба моћи да се врати рецимо у центар Урошевца, Приштине или било ког другог већег града у Покрајини.

❖ *Да ли сте скоро посетили те средине. Каква је тренутна ситуација у већим градовима КиМ?*

У Приштини су остале две зграде YU програма и још неколико појединачних случајева. У јужном делу К. Митровице нема Срба. Недавно сам тамо боравио и оно што ме је потресло је стање у коме се налази порушено српско гробље. У северном делу је албанско, муслиманско гробље, коме ништа не фали, а српско, у јужном делу, темељно је порушено, преорано, минирано. Ми зато у том делу КиМ, треба да се фокусирамо на повратак у Грачаницу или на пример Прилужје, које се налази између Митровице, Вучитрна и Приштине, али и друге средине у којима постоје услови за одржив повратак. Што се тиче првог дела питања, у Митровици сам био пре неколико дана, а нешто раније у Приштини, где смо разговарали с представницима Косовске приватизационе агенције.

БЕЗ ИМОВИНЕ И ДЕОНИЦА

❖ *О чему сте разговарали?*

О приватизацији, о тужбама које ће Србија поднети против њих лично и људи који су купили имовину коју је Србија из својих средстава градила 60-их и 70-их година. Закони које су они усвајали на Скупштини Косова нису у складу с међународним правима и зато смо им предочили да имамо намеру да тужимо неке људе, иако се они позивају на свој дипломатски имунитет. То ћемо да урадимо због расељених лица који су остали без сво-

јих деоница, али и због незаконите приватизације српске имовине. Треба рећи да је до данас приватизовано 103 предузећа која су изграђена из Фонда за развој Републике Србије. Немам ништа против да се нешто што је направила општина Приштина приватизује, али нешто што је прављено из Фонда за развој општина централне Србије, не може бити продато на тај начин.

Расељени који су прогнани 1999. године и сада се налазе у централној Србији, оштећени су и за деонице. У приватизацији наведених предузећа скоро нико од њих није добио ништа.

Ту су опет криви дискриминациони закони и уредбе, изгласани од Привремених институција и UNMIK-а. Према њима, радник је морао да буде запослен последње три године у предузећу које се приватизовало да би уопште могао остварити своје право на бесплатне деонице. То је свесно урађено како Срби не би добили ништа. Ко је у то време могао да ради у Енергетској корпорацији или било ком другом предузећу, у било ком од градова на КиМ које смо помињали, када сви добро знамо да је преко 230 хиљада Срба и другог неалбанског становништва протерано још 1999. године.

❖ *Шта предузимате по тим питањима?*

Нажалост, држава Србија се среће с многим проблемима па је овај, мора се признати, био мало запостављен. Пошто такви случајеви уопште не застаревају, ми управо радимо на њиховом преиспитивању. Кључно питање приватизације поставља се у наредном периоду. Шта урадити са Брезовицом, шта са Тречком? Ми смо дали једну понуду у погледу Брезовице и мислимо да ћемо имати успеха у њеној реализацији.

Ништа боља ситуација није ни са Косовском имовинском агенцијом. И ту је имовина Срба угрожена, а временски рокови истичу.

Фото: Јелена Матовић

Душан Пророковић у разговору са Славицом Ђукићин, новинарком Радија Крагујевац и Жељком Ђекићем, уредником Унија ИНФО.

Рок за подношење пријава је 3. децембар. Имајући у виду да су расељени били лоше информисани, мали број људи је, у односу на имовину са којом Срби располажу на КиМ, поднео пријаву за повраћај имовине. Многи нису имали ни поверење у Косовску имовинску агенцију, која је иначе орган регионалне самоуправе, на чијем челу се налазе странци. То је пре био ХПД, промењено му је име и део надлежности. Оно што ће држава Србија учинити је то, да ће од надлежних институција УН тражити да се овај рок продужи за 18 месеци. Потребно је провести једну информативну кампању и ми желимо да асистирамо у послу КРА. Нама је у интересу да се Срби пријаве и тако заштите своју имовину. Исто тако, сматрам, да ту није било ни добре воље. У Србији имамо испоставу КРА која има 28 запослених и само једног дипл. правника. Када сам питао зашто је то тако, рекли су ми да није потребно да бисте били правник да примате тужбу. Зато ћемо понудити све своје ресурсе, све своје капацитете да КРА помогнемо и да српску имовину пријаве до краја.

ИЗБОРИ НА КиМ

❖ *Намерно смо за крај остварили изборе на Косову. Влада се изјаснила да Срби не би требало да изађу на ове изборе.*

Несрећа је што су исти дан заказани локални и парламентарни избори. Био сам заговорник да се изађе на локалне изборе, а да се парламентарни бојкотују. Сматрам да је Јоаким Рикер намерно ставио у исти дан и једне и друге како би манипулисао са Србима. Оно што ми можемо да урадимо јесте да организујемо своје изборе, да организујемо своје институције и онда ће на терену бити таква ситуација да албанске и српске институције морају да се договарају. Морају да буду некаква координациона тела која би решавала проблеме из заједничког домена на локалном нивоу. Где треба да прође топловод или да се прави трафо- станица и слично. Нису то нека крупна политичка питања, већ функционална.

❖ *Неки расељени сматрају, да Срби губе ако се не изађе на локалне изборе, јер тиме могу да остваре без властии у локалним самоуправама. Пре свега у ојшћинама Ново Брдо и Шћрћце, јединим срћским ојшћинским средишћима јужно од Ибра.*

Тачно је да имамо две локалне самоуправе јужно од Ибра, али нажалост, својом одлуком Рикер нас је натерао на овај потез да потпуно бојкотујемо изборе. Најгоре што може да се деси јесте да један део Срба изађе, а други не. Опет нећемо знати ко је легитимни представник Срба у којој општини и то ће бити веома zgodно и UNMIK-у и Албанцима за разне манипулације. У општинама у северном делу је много лакше, у Штрпцу је нешто теже, али је српска већина убедљива. Најтеже ће бити у Новом Брду, а биће критично и у неким општинама где Срби у овом тренутку чине 10 - 20 процената. Иначе, тамо где су Срби убедљива већина или убедљива мањина, мислим да ће све наставити да функционише по старом.

ОПШТИНСКЕ РАДНЕ ГРУПЕ

ИДИТЕ АКО ИМАТЕ КОРИСТИ

“Уколико Срби имају одређеног интереса да учествују у раду Општинских радних група нека то и раде, али сматрам да се учешћем на ОРГ не може постићи некакав већи ефекат, када је у питању масовни повратак. Ми битку око радних група водимо још од када је једним документом повратак пребачен са централног нивоа на локални и из тог разлога имамо јако велики проблем са групама и са другим локалним радним телима. Владу РС, националне институције, остала министарства ништа не обавезује да улазе у аранжмане с албанским локалним институцијама на КиМ. Мислим, да се та подвала са локалним институцијама и локалним ОРГ управо десила да би се говорило о једном оваквом повратку. Знате, вратити у једну општину 15-оро, у другу 10-оро ИРЛ, никако не значи да можемо говорити о масовном одрживом повратку Срба у одређене средине”, гласио је Прококовићев одговор на питање да ли подржава рад Општинских радних група.

❖ *Има шу још један проблем, хћели ми шу признати или не. Између 15-20 политћичких стћранака или жрућа жћаћана, из срћске заједнице, пријавило се на ове изборе.*

Јесте, неки од њих су већ повукли своје листе, неки нису, али знате како, ако имате председника Владе Косова који вам говори свако вече на телевизији да ће Косово прогласити своју независност и да га Срби не интересују, ја не знам шта ће ти Срби у тим институцијама. Осим да дају некакав легитимитет или да имају личну корист. Не можете да имате два послодавца, исто тако не можете имати две државе. Или сте за државу Косово или за Косово у саставу Србије. Тај ко је за Косово у саставу Србије моћи ће да рачуна на помоћ државе, да прима плату из буџета Србије, а онај ко је за државу Косово нека иде па нека прима плату из косовског буџета. Ионако се плашим да је држава направила велику конфузију са неким својим одлукама. Једно време појединци су пре подне радили у нашој администрацији, поподне у UNMIK-у или некој другој институцији. Имали смо људе који примају три плате, а на другој страни оне који нису примили нити једну. То треба да се прекине. Албанци су наш систем бојкотовали од 1989. године, а нису имали 200 % плату, ни помоћ државе, ни привремену накнаду, ни грађевински материјал за повратак, па су опет 10 година бојкотовали српски систем. Срби на Косову имају све то. Слажем се да је тежак живот, безбедност није задовољавајућа, да Србија даје онолико колико може, али не видим никакву потребу да се поред свега иде код UNMIK-а или да се од албанске стране још нешто тражи.

Разговарали: **Славица Ђукићин**
Жељко Ђекић

УЗ ПОМОЋ ДАНСКОГ САВЕТА ЗА ИЗБЕГЛИЦЕ (ДСИ) РАСЕЉЕНИ ИЗ ПРИЗРЕНСКОГ КРАЈА ПОНОВО НА КУЋНОМ ПРАГУ

Фото: Златко Маврић

Захваљујући програму “Иди-види” посета којим ДСИ, већ више година, омогућава интерно расељенима да посете своје домове широм Косова и Метохије, након су на ред дошли и расељени из села Љубижда код Призрена. На пут је кренуло 15 расељених уз асистенцију ДСИ-а и удружења “Свети Спас”.

БИЛО НЕКАД

Полазак као и сваки други. У гласу расељених радост, неизвесност, неверица и бес. Код уласка у возило уздах и коментар “Шта доживесмо. Да нас други води. Да не можемо када хоћемо да сами одемо и посетимо своје куће”. Полази се тачно у договорено време. Тишина, опет уздах и неизречена жеља: “Нека нам је срећан пут и Бог упомоћ”. Пут брзо протиче.

За кратко време бивамо информисани колико је ко и шта имао у Љубижди. Шта је радио и колико зарађи-

ЉУБИЖДА, ОСАМ ГОДИНА КАСНИЈЕ

Расељени из Љубижде код Призрена су, по први пут, након егзодуса 1999. године, организовано обишли своје домове. Иако су имали наговештаја о стању своје имовине, сусрећу са згаришћима некадашњих домова, никога нису оставили равнодушним. Горак укус ублажио је сионитано срдачан пријем сћарих комшија.

вао. Са комшијама се кажу добро живело. Своју причу почиње **Доста Николић**: “Ми смо задњи напустили Љубижду. Покушали смо да сачувамо дом. Тамо су нам гробови двојице синова. Не напушта се огњиште тако лако. Нисмо дуго издржали. Ноћима нисмо спавали. Бдели смо и гледали како се даноноћно краде српска имовина. Препознавали смо разбојнике. Наше комшије или боље речено млади, њихова деца. Нисмо могли ништа. Сила. Улазили су и у нашу кућу и пред нама узимали шта им се свидело. Ништа им није било свето. После месец и више дана супруг и ја смо увидели да је неиздрживо. И комшије су нам препоручивале да одемо, ако хоћемо главу да спасемо. Хтели смо да останемо, да нас сахране поред синова. Али, како су се ствари одвијале, питање је да ли би нас уопште и сахранили или бацили негде поред пута. А имамо још деце и унуке који су нас чекали у Србији. Одлучили смо да и ми бежимо. Помогао нам је комшија Албанац. Позвао је таксисту и обавезао га да нас одвезе до Приштине и да се не враћа док се не увери да смо на сигурном. Не знамо како смо стигли до Приштине, мисли су нам одлутале. Тамо, никаквог превоза према централној Србији. Таксиста поштујући “бесу” одвезао нас је до административног прелаза на Мердарима пратећи нас погледом док нисмо прешли на другу страну. Што јест, јест, руку на срце, не могу да грешим. Има и добрих” завршава причу Доста.

НЕК СЕ ЗНА

Како је сунце бивало све јаче, Доста је покушала да се заштити тако што је на своју страну прозора ставила новине. Уз причу дођосмо до административног прелаза Мердаре, места преко којег су моји сапутници

Доста Николић

и напустили просторе КиМ 1999. године. За време провере докумената “на оној страни”, примећујем да се службеници чудно смејуље. Не схватам зашто. Можда ми се чини. За време вожње до Приштине иста атмосфера као код свих “Иди-види” посета. У возилу тајац. Сви гледају земљу, да ли се обрађује, новоизграђене куће, пролазнике, “демократско Косово”. Питају се, да ли неко од пролазника зна да су у возилу Срби, и одмах теше себе “ма одакле би поред толико возила знали”. У Приштини нас зауставља патрола полиције. Рутинска контрола. И опет смешак на лицима полицајаца. Убрзо откривамо узрок. Сенек-заштита од сунца Досте Николић. Све време смо кроз КиМ путовали са нападним ћириличним насловом из новина. Насмејасмо се и ми и пут настависмо не скидајући новине. Нека се зна.

У згради општине Призрен

“ОХРАБРЕЊЕ“

СТИЖЕМО ДО ПРИЗРЕНА. У великој сали општине Призрен, по раније утврђеном плану, расељене је поздравео и пожелео им добродошлицу, **Бедрија Ејупагић**, директор Канцеларије за заједницу, општинска службеница за повратак и представник UNHCR-а. Карактеристично за овај први сусрет је то да је порука са говорнице била да “пара нема” и да се “на Косову тешко живи”. Овако “охрабрени”, уз, за данашње прилике, велику пратњу од стране припадника Косовске полиције (КПС) и војнике KFOR-а, расељени су кренули ка крајњем циљу. Путовање до села је протекло у стилу посете високих делегација, уз полицијске сирене, заустављање возила, блокирања споредних улица. Наравно да је овакав вид путовања привукао велику пажњу случајних пролазника и стрепњу код расељених. Нелагодност због толике пратње брзо је нестала и на сву срећу се показала неоснованом.

Брза вожња у колони смета расељенима да виде све што желе. Интересује их сваки камен, улица, свака кућа. Има доста новоизграђених, примећују. Приближавамо се Јагленици, новом рубном насељу које је неколико година пре 1999. године почело убрзано да се гради. Расељени се не могу начудити колико је кућа у међувремену изграђено. Напетост расте приближавању табли на којој још увек и на српском пише (додуше латини-

цом) Љубижда. Сви су на ногама. Гледају комшије, новоизграђене куће, као и оне изграђене на месту имања српских власника. Истовремено, свако од њих прича своју причу. Жамор. Свако објашњава где је, шта и чије било до 1999. године. Прво заустављање и излазак из возила је у самом центру села.

НАЈЗАД У СВОЈОЈ КУЋИ!?

За организаторе путовање, ДСИ Србије, ДСИ Косова и партнерску организацију “Свети Спас”, овде настају највећи изазови. Због безбедности, треба држати све под контролом и на окупу. Показало се да је то мало теже. Расељене су почеле да контактирају комшије. Срдачно се поздрављају и повлаче у оближње објекте, да би се напричали, а опет и они сакрили од очију других знатичељних комшија. “Још увек је ровита ситуација. Може нам неко од наших замерити”, говоре. Из оближњих продавница излазе власници са соковима за освежење. Убрзо су пристигли и они којима је телефоном јављено да су расељени стигли. “Добро се живело. Имали смо добре комшије”, следи констатација и једних и других.

Обрад Тодосић пита за здравље некадашњих комшија уз обавезно “Богати, да ли је жив”, тај и тај, а на крају разговора поручује, “кажи му да је и Обрад жив”. Временом, почетна еуфорија нестаје. Окупљамо групу и настављамо са планираним обиласцима. Сви се слажу да прво треба обићи гробље. Запалити свеће, па онда до кућа, или онога што је од њих остало. На гробљу тужна слика. Сви надгробни споменици су поломљени, црквица на уласку, као и чесма коју су у спомен синовима саградили и селу поклонили, брачни пар Доста и **Момир Николић**. На гробљу, све очи су упрте у овај брачни пар док се посвећују сенима својих прерано изгубљених синова. Поручују им да ће се вратити, да их неће оставити саме. Иако сви присутни осећају потребу да се што дуже задрже на овом месту, време неумитно тече. Мора се даље по раније зацртаном плану. Обилазе се куће или боље речено места на којима су оне биле. **Загорка Николић** је имала срећу да је њена кућа у употребљивом стању. Са стрепњом,

Сусрет дојучерашњих комшија

Свеће за најмилије

прво обилази помоћне просторије око ње. У дворишту грохће, као никада пре. Најзад, сакупља снагу да уђе и у саму кућу. Убрзо, констатује да у кући неко живи. Грегалица ради. Стиче се утисак да је неко изашао пре неколико тренутака. Можда је и видео када је прилазила кући. Напушта кућу видно потресена. Жали се комшијама што тако нешто дозвољавају. Представници ДСИ-а је упућују како да правно реши овај проблем и у наредном периоду сачува оно што је од куће остало.

ЗАШТО СВЕТИЊЕ ?

На захтев групе, обилазе се сеоске цркве. Света Недеља, сравњена са земљом. На месту где се раније налазила црква, паркинг простор. Од светиње ни трага. Још веће запрепашћење су доживели након обиласка цркве Свети Никола. Видно је оштећена, а њена унутрашњост је претворена у шталу. Света Петка,

У обиласку разрушене цркве "Свети Петка"

Загорка Никוליћ

такође. Сада се још више чуде топлотом дочеку комшија. Ово са црквама није урадио нико са стране, већ ти исти људи из села. То им никако не могу опростити, јер и њима су исте цркве, често у тренуцима безнађа, служиле као богомоље и за исцељење.

Са пуно бола у грудима, расељени се поздрављају са припадницима КПС-а, представницима UNHCR-а и UNMIK-а који су им омогућили да све протекне што је боље могуће. Затечено стање најалост, нису могли поправити. Поред лоших успомена, којих ће бити свесни тек када се утисци среде, после дан - два, са ове посете су понели пуно фотографија, дуње из својих башти и по флашу изворске воде са сеоске чесме.

Захваљујући се Данском савету за избеглице на организацији овог путовања, поручују да ће се вратити. Потребно је само да им се обнови кров над главом, да имају где да преноће. На крају, кажу да овакве посете и сусрети са комшијама буде наду за повратком.

Забележио: **Златко Маврић**

ПОМОЋ У ПРИБАВЉАЊУ ДОКУМЕНАТА ЗА РАСЕЉЕНА ЛИЦА

Невладина организација Praxis, која се бави пружањем бесплатне правне помоћи расељеним лицима, **позива интерно расељена лица са Косова** којима су потребна **документа из институција и предузећа на Косову** (радне књижице, изводи из матичних књига, студентски досијеи, дипломе из школа и са факултета, поседовни листови, возачки картони итд.), као и **документа из матичних књига измештених са Косова** које воде органи управе у Србији (Крушевац, Ниш, Крагујевац, Краљево, Јагодина, Врање и Лесковац), да се обрате за помоћ у прибављању докумената.

Praxis Београд

Алексе Ненадовића 7/III, 11 000 Београд
Тел: +381 11 3444 486, 3444 496
Факс: +381 11 3444 483
Email: bgoffice@praxis.org.yu

Praxis Краљево

Хероја Маричића 70, 36 000 Краљево
Тел: +381 36 312 659,
Факс: +381 36 232 380
Email: kvoffice@praxis.org.yu

ПЕСМА ЗА УЗДАРЈЕ

Прошле године, у октобру, уз помоћ “Срећне породице”, Радмила Мићић, добротворка из Канаде, дошла је на Косово и Метохију. У Грачаници и околним селима, помогла је породице са болесном децом. Највише је пошрела судбина породица киднапованих и несћалих лица, а инспирисана трагедијом породице Костић, написала је монодраму “Децо моја, куде ли сте”. Изводећи ову представу широм Канаде и САД, прикућала је новчане прилоге. Ових дана, најужроженијим на КиМ, лично је уручила помоћ. Пућујући са њом, покушали смо ошрћнути од заорава најинтересаније тренућке њеноћ бившћовања на Космету.

ПОД КОСМЕТСКИМ НЕБОМ

Дан се видно скратио. Где год стигнемо, не можемо да се задржимо кратко. Једноставно, људи су жељни да са неким поделе своју тескобу и све што их притиска осам година. Пућујемо са љубазним домаћинима из Координационог центра за Косово и Метохију. Са нама су Ружица Милић, руководилац Одељења за просвету и здравство и возач Панта. Заједничко путовање у истом смеру, али на два колосека. Радмила је имала хуманитарну мисију, а Ружица радну оперативну, сусрећући се са пуно проблема на терену.

Ноћивале смо у конаку манастира Грачаница, под топлим бригом сестринства и гостопримством мати игуманије Ефросиније.

СТАРО ГРАЦКО - ВАПАЈ ЗА ПОМОЋ

У селу има седамдест девет “пуних” кућа, десет је празних и десет у које су се већ уселили Албанци. У селу живи око 280 душа са 35 ћака. А школа је некада имала

И НИШ ЈЕ НАША СТВАРНОСТ

У овом граду живи око 15 хиљада интерно расељених лица. Наизглед привикли. Многи се још увек “нису снашли”. А како би кад су далеко од свог дома и свега што имају. У овом граду “Срећна породица” је организовала дружење са добротворком Радмилом Мићић која је извела своју монодраму “Децо моја, куде ли сте” и још неке делове програма.

Судбина мајке Петре Костић из Ретимља којој су отета два сина била је Радмилин мотив да душом, ликом и језиком косовске жене опише још једну трагедију. Ганути, сузних очију, посетиоци су јој прилазили не верујући да ова жена великог срца, рођена у Шапцу, никада раније није била на Косову и Метохији.

осамстотина ученика, сећају се мештани који су дошли да се виде са координаторком Ружицом.

Док они причају о проблемима младих који “седе” без посла, ми одлазимо код мајке Драгице Живић којој су два сина убијена у жетви пре седам година. Остале су удовице Весна и Соња са седморо деце. У заједничком дворишту Координациони центар је направио две куће.

Најмлаћа унука баке Драгице, осмогодишња Зорана, говори нам како би волела да буде учитељица кад одрасте и да живи ту, у селу, а не тамо где за распуст одлази код друге бабе.

Њена најбоља другарица је Александра Јанићијевић, осмогодишња девојчица чији су отац и стриц такође, страдали у крвавој жетви. Она је имала само годину и седам дана. Са мајком Радицом живи у изнајмљеној трошној кући као избеглице, јер су у Грацко побегле из оближњег села у коме више нема Срба. Стрина Звоница и њено четворо деце живе у другој кући, недалеко одавде. Из ове куће у којој је шпорет на дрва већ пуцкетао и пријатно загрејао тело, душа је тупо болела, док смо ходали према колима и јату крупних белих гусака.

Тринаесторо мртвих у једном дану. Трагедија коју би осетили велики градови, а не једно Старо Грацко, косовско село у коме се од тог тренутка живот изменио за сва времена. Они на своје најмилије не заборављају, а да ли је шира заједница заборавила на ово село? Нажалост, чини се да јесте. Одлазимо и размишљајући о Драгани Дејановић коју смо, са три малене девојчице затекли код родитеља, јер после погибије супруга тешко живи. А помоћи ни откуда.

ОРАХОВАЦ-ВЕЛИКА ХОЧА - ГОРАЖДЕВАЦ

Другог дана пут нас води ка Метохији. У Великој Хочи сада има 197 домаћинстава. Деце од једне до осамнаест година 205. У прошлој години рођено је десет беба, а у овој до сада четири. Има дванаест цркава из 13. века. Најстарија је посвећена Св. Николи. Домаћини

обрађују само 20% својих винограда.

У Ораховцу живи 430 особа српске националности, од тога двадесеторо деце до седам година, до четрнаест година 45, а од четрнаест до осамнаест четрдесет троје. Свадба је овде била у јануару. Пет особа одлази на дијализу у Призрен.

Један аутобус вози између ова два места два пута дневно... Једном недељно имају превоз до Косовске Митровице. Средњошколци су тамо полагали пријемни испит, возила су их кола хитне помоћи. У Ораховцу имају само гимназију. Телеграфски би овако гласио најкраћи извештај из ових српских енклава у Метохији. Нек се зна да нас овде још увек има.

У Великој Хочи, Радмила је помоћ уручила породицама са више деце без храниоца. У Ораховцу је ушла у сваку учионицу основне школе и скромно даривала децу понаособ. Било их је по двоје или троје у првом и другом разреду. У седмом их је било више и као уздарје они су отпевали прелепу песму о Ораховцу коју је компоновао њихов професор. Пожалили су се да је сломљено стакло на прозору и да им недостаје DVD плејер. Радмила је и ту помогла да се реши проблем.

У овом крају били смо дочекани преслатким грођем и топлим, тек исцеђеним вином, у хочанској виници коју држи млади монах, отац **Марко**.

У Гораждевцу се наш списак породица којима је потребна помоћ, поклопио са оним који су сами на лицу места изrekli. Срели смо ту и повратника из Брестовика, **Радомира Дашића** и послали поздрав за седморо деце у том селу...

Испратио нас је мрки мрак и црвена светлост на врху високе антене телефонске мреже, једине веза са светом. Војници италијанског контингента KFOR-а уредно су нас легитимисали.

Путовали смо натраг према Приштини, нагађајући које планине уоквирују наш видик. Поред осветљених монументалних споменика, крај пута су остајали хотел "Амстердам", фабрика чоколаде "Моцарт", стовариште црепа на коме крупно ћирилицом пише "Младост-Лесковац", билборди за пећко пиво и пољопривредни комбинат "Еренику". Ипак, у манастирском конаку је најлепше.

У РАНИЛУГУ СА "СВОЈОМ" ДЕЦОМ

Последњи дан нашег путовања био је посвећен гњиланском региону. Одредиште село Ранилуг и општина Косовска Каменица.

Радмила се срела са децом из села Беривојце која су прошле године била гости у Торонту управо захваљујући њој. Сада је било пуно суза, цике и радости. У Дому културе изведен је пригодан програм, мало домаћини, мало гости уз опште задовољство свих. И овде је постојао списак најугроженијих породица без храниоца и пуно необичних прича о суровој свакодневници.

На пут су нас испратили топлим погачом и позивом да поново дођемо, али на дуже. Обећале смо...

Забележила: **Радмила Тодић - Вулићевић**

МИЛИЦА

Милица Стаменковић је десетогодишња девојчица из Косовске Каменице. Ученица је четвртог разреда, али иде у школу у селу Ајновце, где је поред два дечака, учитељ **Новица Трајковић** прихватио да учи и ову глупонему девојчицу. Пошто у селу Мигановце живе и уче још само две девојчице Јелена и Драгица, које су такође у четвртог разреда, њихов учитељ, **Жељко Ђекић**, повремено одведе Милицу да се три девојчице играју, друже и уче заједно. Међутим, Милица није усамљена. Она игра у дечјем фолклору у Косовској Каменици, заједно са својим братом. На питање, како то она игра у фолклору, њена пријатељица и вођа дечјег фолклора **Данијела Ђекић** нам је казала: "Пошто је висока и лепа девојчица, Милица је у колу "гњиланска свадба"-млада, тако да нема компликоване кораче, а за још једно лакше коло, гледа децу у ноге и игра.

На дружењу које је "Срећна породица" уприличила са Радмилом Мићић, отворена је касица за Милицу којој је потребна уградња имплантата за слушни апарат. Прикупљено је мало новца (нешто више од две хиљаде динара), али за сада довољно да учитељ Жељко отвори штедну и девизну књижицу на име ове девојчице.

И Жељко је отворио, па зато свако ко покаже интерес да помогне Милици то може учинити на жиро рачун: **Милица Стаменковић из Косовске Каменице, улица Вука Караџића бр. 157, КОМЕРЦИЈАЛНА БАНКА АД: Штедна књижица-динарска 908-20501-70 позив на број 10-27-66026-6, број штедне књижице 50700 девизна 908-20501-70 позив на број 12-49- 01696-4 број књижице 5475.**

ОДРЖАНА КОНФЕРЕНЦИЈА О ТРАЈНОМ РЕШАВАЊУ ПРОБЛЕМА РОМА ИЗБЕГЛИЦА, РАСЕЉЕНИХ И ПОВРАТНИКА НА БАЛКАНУ

ПРОБЛЕМ РОМА ЈЕ РЕГИОНАЛНО, НАЦИОНАЛНО И ЕВРОПСКО ПИТАЊЕ

- Чињеница да су Роми најбројнија мањина у Европи (проценте се крећу од 10 до 12 милиона), обавезује све државе чланице Савета Европе, да по поштовању Рома поштују европске вредности и демократске принципе владавине права. У складу са тим, учесници Конференције подржавају идеју оснивања институције Европског посредника за Рома, као и оснивање парламентарних одбора за миграције, избеглице и расељена лица у свим државама чланицама Савета Европе један је од најважнијих, од укупно 12 предложених закључака предочених на крају рада овог скупа.

У згради Дома Народне скупштине Републике Србије у Београду, крајем октобра одржана је дводневна “Конференција о трајном решавању проблема Рома избеглица, расељених лица и повратника на Балкану”. Циљ Конференције је био да се размотре потребе наведене популације у контексту споразума о реадмисији, као и будућност Рома на Косову и изгледи за њихов повратак. У раду скупа учествовали су чланови парламената у региону, заједно са посланицима ромске националности из региона и Европског парламента, чланови Одбора стручњака за Рома и Номаде, посланици Скупштине Србије, представници Савета Европе, UNHCR-а, мисије ОЕБС-а и невладиних организација.

Дан пред одржавање Конференције заинтересовани учесници имали су прилике видети у каквим условима живе интерно расељени Роми у избегличком кампу “Радицац” код Смедерева. Отварајући овај међународни скуп, **Донка Бановић**, чланица делегације Скупштине Србије у Парламентарној скупштини Савета Европе, истакла је да од 207.000 расељених са Косова и Метохије који живе у Србији, 23.000 су Роми, иако је, по њеним речима, тај број сигурно већи, због тога што већина њих није регистрована, јер не поседује личне карте.

РЕАДМИСИЈА НАЈВЕЋИ ПРОБЛЕМ

“Највећи део наведене популације живи у сиромаштву, а стопа незапослености код Рома је три пута већа од републичке стопе незапослености. Око 47 одсто Рома, који су радно способни, немају завршену ни основну школу”, истакла је Бановићева, нагласивши да ће

велики изазов за Србију, наредних година, представљати повратак великог броја држављана Србије, којима је одбијен захтев за азил у земљама западне Европе или им је укинута привремена хуманитарна заштита због престанка ратних сукоба. “Повратак је већ почео преузимањем обавеза које произлазе из Споразума о реадмисији, који је Србија потписала са европским земљама и ЕУ. Нажалост, не постоје прецизни подаци о структури и броју повратника. Према неким проценама, из земаља западне Европе, биће враћено између 50.000 и 100.000 лица, од којих је највећи број Рома”, навела је Бановићева.

Директор Службе за људска и мањинска права **Петар Лађевић**, казао је да је проблем Рома истовремено регионално, национално и европско питање. “Решавање проблема се мора координирати на сва три нивоа како би он био успешно решен. Потребно је разменити мишљење шта је заједничко за све земље Балкана када

Детаљ са Конференције

ИНФОРМАЦИЈЕ ЗА ПОВРАТНИКЕ ПО РЕАДМИСИЈИ

Основне и друге информације о правним могућностима, повратници по реадмисији могу добити у Служби за људска и мањинска права Владе Србије на тел. **011/ 311-76-44** и **311-71-53**, радним даном од 10-15 часова и у Канцеларији за реадмисију на аеродрому “Никола Тесла” Београд на тел. **011/ 209-78-79**, радним даном од 9,30-21,30 часова

је реч о избеглицама, лицима који подлежу реадмисији и интерно расељеним лицима”, рекао је Лађевић.

Мајкл Вилан из Европског комитета за миграције препоручио је многе мере како би се мигранти интегрисали у земљама домаћинима. “Треба да постоји једна одлучна акција којом мора да се обезбеди права једнакост шанси и ефикасне мере за борбу против расизма и ксенофобије. Такође је потребно да мигранти што је више могуће учествују у животу земље домаћина, као и да постоји отвореност према њиховој култури и обичајима”, рекао је Вилан.

Директор Генералног директората за социјалну кохезију Савета Европе, **Александар Владиченко** је најавио да ће 8. и 9. новембра бити одржана седница Одбора експерата Савета Европе, на којој ће бити ажурирано мишљење о положају Рома на Косову из 2003. и 2005. године. “Та седница треба да доведе до израде нове политичке препоруке која се тиче Рома, избеглица и интерно расељених лица, а која ће бити на дневном реду седнице Савета министара Савета Европе почетком 2008. године”, нагласио је он, додавши да оне могу да послуже као смернице за израду стратегија и акционих планова који се односе на Роме, констатујући да су Роми најугроженија популација у Европи.

НЕДОВОЉНА СПРЕМНОСТ ОРГАНА

Након ових уводних напомена, на отварању Конференције, у четири пленарне сесије расправљало се о Повратку избеглица и интерно расељених лица ; Цивилном статусу и особама без држављанства; Повратницима на основу Споразума о редмисији и Процесу интеграције и приступу здравственој заштити, образовању, запошљавању и смештају, као и о укључивању Рома избеглица, расељених и повратника у националне акционе програме. Након наведених сесија у којима је више уводничара на сваку тему покушало да истакне срж проблема и да да смернице њихових решења, следиле су доста бурне расправе. Већина дискутаната сложила се с тим да државни органи нису довољно спремни да од 1. јануара уђу у овако обиман посао, а не мали број њих тражио је да се у процесу реализације уведе мораторијум на две године. Тако је **Зоран Пањковић** из Службе за људска и мањинска права Владе Србије навео да чиновници државне управе нису довољно упознати са проблемима реадмисије, али да показују завидну свест да то квалитетно ураде.

ДИСКУСИЈЕ

“Ми заговарамо да Србија мора да дефинише мобилне тимове састављене од правника, економиста и социолога, који ће да заступају и пружају помоћ. Потребно је свакој породици пружити индивидуалну помоћ да се поново интегрише у друштво”, рекао је **Срђан Шајн**, председник Ромске партије додајући, “...да ако не будемо дефинисали акционе програме, плашим се да ћемо имати једну социјалну бомбу, јер не гајим илузију да се 100.000 људи може интегрисати за годину дана”. **Раде Ћирић**, координатор Центра за хумане ресурсе, чланице Уније, запитао је зашто се уопште ради реадмисија, ако говоримо о европским ин-

*Представници UNHCR-а Србија,
праше рад конференције*

теграцијама, где би сви грађани Европе требало да буду равноправни. **Ленарт Коцалаинен**, шеф Представништва UNHCR-а у Београду изнео је став ове Агенције УН “...да Роми са Косова не би требало да буду враћени у централну Србију, јер нису створени одговарајући услови, већ би након стварања повољних околности они требало да се врате на Косово”. **Давор Рако**, из исте организације, навео је да UNHCR већ седам година указује на проблем реадмисије, али да се, по неписаном правилу, у Србији све решава “пет до даванаест”. **Владимир Цуцић**, из Комитета за заштиту ратом погођених лица, сложио се да ће овај процес ићи тешко и предложио да се са скупа упути препорука да се на две године да мораторијум за спровођење реадмисије, како би се у међувремену стекли бољи услови за пријем реадмисената. У дискусији је учествовао мањи број присутних од оних који су то желели, због како су навели председавајући скупа, “недостатка времена”. Конференција је завршена предлогом закључака који ће моћи бити допуњени од стране учесника.

На крају рада Конференције председавајућа Донка Бановић прочитала је предлог закључака који ће на захтев учесника бити допуњени и накнадно достављени свим присутним, као и средствима јавног информисања. Ови закључци биће објављени у једном у наредних бројева Уније ИНФО. Припремио: **М. Кончар**

IKHERDI KONFERENCIJA SAR TE RESINEN PE E ROMENGERE PROBLEMJA, THAJ KOTAR IZBEGLICE I NASLE MANUSA KO BALKANJI

PROBLEMI E ROMENGERO SI REGIONALNO NACIONALNO THAJ EVROPSKO PUCIBE

- Kostatacija so si o Roma najbari manjina ki Evropa (procena phirel kotar 10 dziko 12 milionja) phandel sa o drzave kola si clannja ko Saveti e Evropako te postuvinen e evropakere standardja thaj demokratska pincipja kotar prava kana si e Romengero pucipe. Ko skaldo adaleja besutne ki konferencija ikeren ideja te kerel pe Evropakeri institucija zako Roma, thaj te kerel pe odbori parlametesko zako migracije, izbeglice thaj nasle manusa ko sa o drzave kola si clanice ki Savet Evrope jek-najvazno kotar o desuduj zakljuckja kola si ikalde ko agor kana bitindja akava kidipa.

Ki zgrada Dom Narodne skupštine Republike Srbije ko Beogradi agoreste ko masek oktobra ikherdja pe dujed-jivengeri "Konferencijesar te resinen pe e romengere problemja thaj kotar izbeglice i nasle manusa kotar o Kosovo ko Balkanji ". Cilje Konferencijakoro hine te dikhelpe so sa trebul akalake populacijake ko konteksi kotar o sporazumi kotar i readmisija, sar i te chinaven pe o problemja kotar o nasle roma e kosovakere sar saj te irinenpe. Ko kedimata kerde buci o manusa kola si clanja ko parlamenti ko regionji, poslanikja e romengere kotar o regionji i Evropakoro parlamenti, članja e odboriskere strucnjaci e Romengere thaj Nomadja poslanikurja kotar i Srbijakeri Skupstina, prestavnikurja kotar Savet Evrope, UNHCR – OEBS i nevladina organizacije Djive angleder i Konferencija ko manglja kotar o manusa so ale ki Konferencija hine len prilika te Djan ko izbeglicko kanpi "Radinac" ulalo Smederevo te

dikhen sar djivdinen o izbeglice thaj o nasle manusa kotar o Kosovo. Ko puterdipa o medjunarodno kedimapa **Donka Banović**, članja e Srbijakoro ko Saveti e Evropakoro, ikaldja so kotar 207.000 nasle manusa kotar Kosovo ki Srbija djivdinen 23.000 Roma, sar phendja akava nane cacibe saj te oven po buter jel but manusa nane registruvime zbog so nane len pumare dokumentja.licna karte.

READMISIJA NAJBARO PROBLEMI

"Najbaro kotor kotar akaja populacija su djungale, a bi bucake ko Roma si trin puca po buter kotar avera manusa ki Srbija. Majbut 47 procentja kola saj te keren buci, nane len nisavi sikavni ", ikaldja ko agor i Banovićeva i akala nekolko bersa ka ovel baro izazovi ki Srbija sar ka irinen pe e Srbijakere manusa kotar i Evropa kolenge chinavde hu-

INFORMACIJE ZAKO MANUSA SO IRINEN PE KOTAR I READMISIJA

Osnovna i avera informacije kotar pravna buca o irime manusa saj te dobisaren ki Sluzba zako manjinska i ljudska prava Vlada e Srbijakeri ko telefonji. **011/311-76-44 i 311-71-53**, bucarno djive kotar 10-15 casurja i ki Kancelarija kotar i readmisija koja si ko aerodromi "Nikola Tesla" ko Beogrado ko tel. **011/209-78-79**, bucarne diveste kotar 9,30-21,30 casurja.

manitarno besipe kola mangle azili ke Evropakere phuvja zbog mariba kova ulo. "Iriba pocnindja palo sporazumi kotar i readmisija so i Srbija potpisindja e phuvjenca kotar iEU. Ko zalost nane nisave precizna podatka kotar i struktura i kobar manusa trebul te irinen pe. Disave podacja so isi ko phuvja ki Evropa vakeren so maskaro 50.000 i 100.000 manusa trebul te irinen pe, adalestar najbuter ka ovom Roma, vakerdja i Banovićeva.

Direktori kotar i sluzba za ljudska i manjinska prava **Petar Lađević**, vakerdja so o problemi e Romengero si regionalno, nacionalno i evropakoro pucibe. "Sar te chinavel

RROMANE

pe o problemi mora te ovel koordinacija ko sa trin nivoja. Trebul te dikel pe so pahnde sa e phuvjen ko balkanji kana vakerele pe kotar izbeglice nasle manusa kotar i Kosovo thaj i readmisija “, vakerdja o Lađević.

Majkl Vilan, kotar Evropskoro komiteti zako migracije preporučindja but mere sar bi o manusa achona ko puvoja kola si. “Trebbil te ovel jek zoralji akcija koja saj te obezbedinel e manusenge lengere prava jista sanse i efikasna mere te chinavel pe o rasizm thaj i ksenofobija. Adjukha isto trebul te delpe e manusenge soj si migrantja te ucestvuvinen ko zivote adale phuvjengero kola si akana lengere domacinja, thaj te oven phravde premali lengeri kultura i obocaja”, vakerdja o Vilan.

Generalno direktori kotar i socijalno kohezija kotar o Saveti e Evropako **Aleksandar Vladičenko**, najavindja so ko 8. i 9. novembri ka ovel besipe e Odbiriskero kotar ekspertja Saveta Evrope, kaj ka ovel azuririme o misljenje e Romengero kotar i Kosova andrar 2003. i 2005. bers. “Akava kedipe trebul te anel neve politikane preporuke zako Roma, izbeglice, taj nasle manusa, a koja ka ovel citi

Rade Ćirić

ko dnevi red e Evropakoro Saveti ko pocetko 2008 bers “, naglasindja i dodajindja so on saj te oven smernice te keren pe strategije thajk akciona planja e romenge, konstatuvindja so si o Roma najugrozime populacija ki Evropa.

NANE DOVOLJNO SPREMNA O ORGANJA

Palo akala anglune vakeripa ko phravdipe e Konferencijakoro ko star prelanre sesije raspravlindja pe kotar o Iriba e izbeglicengero, nasle manusengero : Lengero civilno statusi i manusengero so si bizo državljanstvo :Irutne manusa palo sporazumi kotar i readmisija i procesi integracija i pristupi ko leciba, sikavibe, te keren buci i kaj ka besen, sar i ukljuciba e Romengero so nasle i

Donka Banović

Srdan Šajn, Osman Balić i Vladimir Cucić

o manusa so irinen pe ko akcionja planja e drzavakere. Palo akala sesije kaj vise manusa mangle te ikalen ko agor o bare problemja i te den pumare smernice sar te phanden pe o problemja ule bare rasprave. Pobare diskutantja so vakerde arakle jek chib so i Drzava nane spremno kotar 1 januari te resinel o problemja kotar manusa so ka irinenpe i mangle te chivel pe moratorijom kotar 2 bers . Adjuka o **Zoran Panjković**, kotar i sluzba zako ljudska i manjinska prava kotar i Vlada e Srbijakiri navedindja so o cinovnicja e drzavakere nane dovoljno upendjarde e prpbblemencja kotar i readmisija, ali so isi olen volja te keren buci sukar.

DISKUSIJE

“Amen vakera so i Srbija mora te definisinel mobilna timovja kotar pravnici, ekonomisiti , sociolozi kola ka zastupinen i ka pomozinen e manusen so irinen pe, “ vakerdja o **Srdan Šajn**, predsednio kotar i romanji partija dodindja, “ ...ako na definisina o akciona planja, darav so ka ovel amen jek socijalno bomba, me na ikherav iluzija so 100.000 milje manusa saj zako jek bers te integrisinen pe”. **Rade Ćirić**, koordinatori kotar Centro zako humana resursja, clanji e Unijakoro , puclja pe soske uopste kerel pe readmisija ako vakera kotar evropska integracije, kaj sa o manusa trebul te oven evropakere manusa. **Lenart Kocalainen**, šefi kotar prestavnistvo UNHCR ko Beogrado ikaldja o stavi e Akencijakoro UN “so o Roma kotar Kosova na trebul te irinen pe ki Srbija soske olenge nane suze uslovja ki Kosovo te saj te irinenpe”. **Davor Rako**, kotar isto organizacija vakerdja so o UNHCR već epta bers vakerele kotar o broblemi e readmisijakoro, ali i drzava ko “pandj ko desuduj” resavinel o problemi. **Vladimir Cucić**, kotar Komiteti zaki zaštita maripnastar pogodime manusen, slozindja pe so akava procesi ka djal but pareste i predlozindja so savore trebul te den preporuka ko duj bers te chivel pe moratorijum zaki readmisija, sar bi pe kerela posuzo planji i posuze uslovja te saj te dodjakeren pe o manusa kotar i readmisija. Ki diskusija ucestvuvinde hari manusa soske na hine vreme te saj, pobuter te vekaren. I konferencija phandlja pe so iklile disave zakljuccja kola ka finalizirinen pekotar i rig e manusengeri so hine.

Ko bitima e Konferencijakoro i manusnji so vodindja i Konferencija i Donka Banović pročitindja o predlozja kotar zakljuckja kola ko zahtevi e manusengero so kerde diskusija ka oven dopunime i naknadno ka dostavinen pe savorence kola hine ki konferencija, thaj ko srestva zako javno informisibe. Akala zakljuckja ka ovem mothovde ko jek ando avutne broja ko bil te nji.

НА ЧЕКАЊУ 23 УСВОЈЕНА ПРОЈЕКТА

Рад Централног тела за разматрање пројеката и њихову имплементацију, као и активности Косовске имовинске агенције, биле су основне теме састанка, одржаног крајем октобра у Београду.

ЦЕНТРАЛНО ТЕЛО ЗА РАЗМАТРАЊЕ ПРОЈЕКТА (CRM)

Ирфан Беровић, секретар Централног тела за разматрање пројеката (CRM) и њихову имплементацију, упознао је учеснике скупа о начину рада овог органа којег чине представници Министарства за заједнице и повратак, Канцеларије премијера Косова, Министарства за администрацију и локалну самоуправу, UNMIK-а, UNHCR-а и UNDP-а. Однедавно састанцима, у виду посматрача, присуствује представник ИРЛ, а то је према речима Беровића, представник НВО “УНИЈА”.

“CRM је највиши механизам на Косову који се бави питањем пројеката (концепт докумената) које подносе НВО или други чиниоци преко Општинских радних група (ОРГ). Након што се пројекат усвоји на ОРГ, мора бити достављен CRM-у, најкасније у року од пет дана од дана усвајања. Међутим, ОРГ не поштују ове рокове па се дешава да пројекти CRM-у стижу са закашњењем од неколико месеци”, истакао је Беровић, истичући да CRM има своје критеријуме којих се строго придржава.

“Сви пројекти CRM-у достављају се на три службена језика, енглеском, српском и албанском и морају да садрже оверено пропратно писмо ОРГ, као и записник с ОРГ на којој је пројекат усвојен. Након тога састаје се CRM, у просеку једном месечно у зависности од тога колико пројеката има за разматрање, његови чланови расправљају и већином гласова одлучују о одобравању пројекта”, појаснио је Беровић, наглашавајући да CRM нема свој буџет за финансирање већ за имплементацију сваког пројекта мора да тражи донатора, који се у задње време веома тешко налазе.

БРОЈКЕ

Од 2004. године до данас на CRM-у је разматрано 184 пројекта од којих је 58 усвојено. Вредност усвојених пројеката је 34, 5 милиона евра. Одобрена 23 пројекта од стране CRM још чекају финансијска средства за имплементацију у укупној вредности од 18 милиона евра. На последњем састанку CRM-а је одлучено да се формира група чији ће задатак бити да још једном преиспита ова 23 пројекта.

НЕ САМО ОДОБРАВАЊЕ ПРОЈЕКТА

Учествујући у расправи, **Роберт Станојевић**, представник НВО “Свети Никола”, чланице Уније, навео је да CRM нема само задатак да обезбеди донатору адекватну слику о томе који пројекат је могућ за финансирање, како је образложио, Беровић, већ да му је још битнија обавеза да обезбеди да се политика повратака и заштита права повратника одвија на правилан начин. “Ти пројекти, који долазе са општинског нивоа, требало би да се усвајају на CRM-у само ако су у складу с политиком повратака, односно Општинском стратегијом за повратак, као и развојним стратегијама општина”, додао је Станојевић, наводећи, да су то оне стратегије које треба да обезбеде средства за имплементацију наведених пројеката. Коментаришући концепт документ (КД) за повратак у село Мужичане, чија укупна вредност износи 800 000 евра, од чега је за изградњу намењено 202, а за инфраструктуру 565 хиљада евра, Станојевић је рекао да ни један донатор неће понудити новац за овакав пројекат, а осим тога, да му није јасно како је он уопште могао да прође CRM, када му за усвајање, од четири, недостају две компоненте.

Бојана Поповић из UNHCR-а, тражила је да јој се се разјасни улога ВАС Комисије и наведу разлоге због чега је иста одбила да финансира, већ усвојени пројекат од стране CRM-а, повратак 15 породица у град Призрен. Одговарајући на ово питање, Беровић је рекао да овај пројекат није одбијен, већ одложен из разлога што излази из оквира Ревидираног приручника за одрживи повратак и да ће по његовом мишљењу већ наредне године бити финансиран. За ВАС је рекао да је то “Комитет за локацију средстава”, не појашњавајући његову улогу.

КРИТЕРИЈУМИ И ПРИОРИТЕТИ

Златко Маврић из удружења “Свети Спас”, између осталог, питао је да ли постоји неки механизам приоритета и може ли се тачно знати када ће се који пројекат имплементирати. **Ким Бејтинг**, новопостављени пројект менаџер за повратак у UNDP-у Приштина, рекао је да је основна улога CRM-а у томе да по његовом одобрењу донатор буде сигуран да то представља добро одабрани пројекат. Нагласио је да су критеријуми у фази измене и да се прави нова листа приоритета, како би се тренутно расположивих 18 милиона евра стварно утрошило на прави начин. **Срећко Васић** из удружења “Глас Косова” Крушевац, питао је шта је са пројектима који се већ низ година одгађају, наводећи као пример Клобукар, Рудице, Макреш, Грмово и неке друге у Косовском поморављу. Беровић је одговорио да је КД за Клобукар усвојен 12. септембра, а да су КД

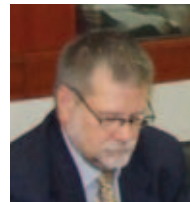

за Грмово и Рудице, више пута покушани да се врате на дораду, али нису имали коме. **Славица Милуновић**, удружење “Божур”, оценила је да подносиоци пројекта долазе у проблем како да расељеним објасне да неки од усвојених пројеката не иде на реализацију. Истакла је и пример насеља Граб у Истоку, за чију је реконструкцију КД усвојен пре 18 месеци, а он још није стигао на разматрање на CRM-у. Беровић је одговорио да је то кривица општине која је у обавези да КД проследи CRM-у у року од пет дана након усвајања, потврђујући да наведени КД за насеље Граб није стигао у CRM.

КОМПЛИКОВАН СИСТЕМ

“Врtimo се у зачараном кругу и стално ходамо по врху леденог брега. Где је резултат? Колико људи се вратило овог лета на КиМ? Кад бисмо у ових осам година избројали све учеснике у процесу повратка који су досад били укључени у рад разних група, тела или некаквих других форума везаних за ову проблематику, њихов број је већи од оних који су се вратили. Повратак је право и сви ови механизми апсолутно су сувишни. Ако постоји Протокол о одрживом повратку, који су потписале све три стране, међународна заједница, албанска страна и српска страна, у коме нема ни једног механизма, само жеља да се вратиш и да ти се омогући

безбедност, слобода кретања и да имаш чиме да храниш породицу. Ту је крај приче. Само што тај споразум нико не поштује и због тога имамо толико разних “механизма” које ретко од нас овде ко разуме, а да не говорим о томе како овако компликовану процедуру разумеју расељени”, рекла је, у свом излагању, **Нада Бањац** из Балканског центра за миграције. **Борислав Тајић**, шеф Одељења за повратак у Координационом центру још једном је истакао непринципијелан рад CRM-а, наводећи пример Новог Бадовца, повратничког насеља код Грачанице, за који постоје средства, али због административних разлога изградња не може да почне.

Закључујући расправу, председавајући **Ленарт Коцалаинен**, шеф Представништва UNHCR-а за Србију, сложио се да је читав процес одлучивања изузетно комплексан и компликован. Затражио је да CRM редовно доставља листе пројеката, како би постојала транспарентност читавог процеса, а битно је да и ИРЛ имају своје представнике у Централном телу за разматрање пројеката.

“Циљ свега је повратак, а очигледно је да овакав начин деловања CRM-а не доприноси организованом процесу повратка”, рекао је на крају Коцалаинен.

ЛАРС ОЛСЕН - КОСОВСКА ИМОВИНСКА АГЕНЦИЈА (КРА)

РОК ЗА ПОДНОШЕЊЕ ЗАХТЕВА 3. ДЕЦЕМБАР 2007. ГОДИНЕ

“Активности КРА на пријему захтева за повраћај пољопривредног земљишта, комерцијалне имовине, као и стамбене имовине, трају нешто више од годину и по дана. До сада смо прикупили 29 755 имовинских захтева, што је скоро три пута више од онога што је предвиђено у студији коју је израдила Европска агенција за реконструкцију 2004. године. Од наведеног броја захтева, Комисија је донела 1 660 одлука о уласку у посед. Очекујемо да ће тај број знатно порастати зато што се практично до сада више одлучивало о смерницама на који начин да се третирају различите тужбе, али сада су ова формална питања решена тако за децембарски састанак и за наредне састанке очекујемо да ће број одлука бити у значајном порасту”, навео је у другом делу овог састанка Ларс Олсен, задужен за информисање у КРА.

Истакао је, такође, да велики број општина на Косову, као и других надлежних служби уопште не излази у сусрет службеницима КРА, како би они могли ваљано обављати свој посао. “Ми смо у сталном дијалогу с ПИС Владе Косова, да бисмо решили овај проблем, међутим још увек га нисмо решили. Друга важна препрека која успорава наш рад је чињеница да КРА нема пун приступ катастарским мапама. Дакле, ни Влада Косова, ни Влада Србије нису се сложиле да нам дају приступ да лоцирамо посед, а без катастарских карти у многим случајевима, то је веома дуготрајан процес. Косовске институције су до сада одбиле да нам предају те карте и ми смо на овај проблем указивали свима на Косову, од премијера до нивоа Специјалног представника, али нажалост, до данас ништа нисмо успели да решимо. У сталном смо дијалогу са Владом Србије по питању катастарских карти и надамо се да ће Влада Србије моћи да нам помогне, али још увек чекамо на њихов коначни одговор”, набројао је Олсен основне проблеме са којима се сусреће КРА.

“Сад имамо око 650 поседа под нашом администрацијом у систему рентирања, односно изнајмљивања. До сада је прикупљено више од 3000 евра. Сваке недеље добијамо све више новца. Власници имовина сада примају СМС, уколико су нам дали број, када се рента пребаци на њихов банковни рачун. На нашој WEB страници је такође могуће да они дођу до информација, односно да прате како иде проток новца”, рекао је Олсен, напоменувши да је најпроблематичније, по том питању, подручје северне Митровице.

“Рок за подношење жалби КРА је 3. децембар ове године”, нагласио је Олсен и додао да постоје одређени захтеви да се овај рок продужи, јер КРА има капацитете да прими још тужби, али о томе одлучује шеф UNMIK-а. Телефони за информације: Приштина 038 / 225 473; Београд 011 / 334 5513; Краљево 036 / 234-781; Крагујевац 034 / 330-234; Ниш 018 / 515-727. Web сајт: www.kraonline.org.

СИЗИФОВ ПОСАО

Општина Сува Река налази се у североисточном делу Призренског округа. Својом источном стране ослања се на високе шарске и језерске планине, а западно на плодну меџохијску равницу. Познатија је по једном од највећих виногорја у Србији (1100 ха) и најквалитетнијим сортима жрожња са географским пореклом. До 1999. године у њој је живело око 3 500 житеља српске националности (у девет села и самом граду) и чинили су око пет процена шта укључује станарство. Од тога више од половина их је обитавала у највећем селу општине Муштушти. Нажалост, целокупно српско становништво протерано је јуна 1999. године. Поручене су све куће и друштва помоћни објекти и њихово избрисани сви трагови српског живота на овом простору.

УПОРНОСТ - ДОКЛЕ?

Ни данас, осам година касније, у овој општини нема Срба, али су поједина ИРЛ врло активна у жељи да се врате. Прве активности на повратку започели су мештани Муштушта давне 2002. године, да би већ наредне

Више као декор; Расељени на једном од сасијанака Општинске радне групе у Сувој Реци.

била формирана Општинска радна група за повратак. Тада је организована и прва неуспешна "Иди-види" посета том селу. Након тога било их је још 10-ак, с много успешнијим резултатима. Радној групи, након расељених из Муштушта, прикључили су се представници села Мовљана и Речана (**Златко Петровић** и **Станмир Митровић**), а крајем 2006. године, расељени из Сопина (**Богдан Митровић**), а од недавно и Лешана (**Милорад Илић**). Активности представника Мовљана и Речана резултирали су са по четири "Иди-види" посете наведеним селима. Урађен је и концепт документ (КД) за село Мовљане, половином 2006. године, али га општинске власти још нису узеле у разматрање, јер су, како кажу, заузети израдом концепт документа за повратак у Муштуште.

Мештанима Сопина и Лешана, нажалост, још нису

одобрене посете, због како наводе челници општине, сложене политичко-безбедносне ситуације. Наду расељеним, изјавом "...да се ради на отапању леденог брега", побудио је **Шукри Кући**, општински службеник за повратак.

ДОКУМЕНТ УСВОЈЕН - ИЗГРАДЊЕ НЕМА

Представници Муштушта издејствовали су израду три концепт документа (КД) за повратак у ово село. Међутим, Централно тело за разматрање пројеката у Приштини, два КД је одбацило, а трећи, како кажу, још увек није стигао у њихову канцеларију и тако није могао бити узет у разматрање. На последњем састанку ОРГ, одржаном крајем октобра, Шукри Кући је негирао тврдњу да КД није послат у Приштину, наводећи чак и пратећа документа која су послата уз овај пројекат. Ипак и током овог, као и ранијих састанака, стицао се утисак да општинско руководство запоставља активности на процесу повратка расељених у Суву Реку.

Мештани Муштушта сваке године за Задушнице, у организацији Координационог центра за КиМ, посећују своја гробља, а такође и остатке цркве Св.Богородице. Међуетнички дијалог у овом селу одвија се нормално, а општински представници говоре о сасвим извесном повратку, чим се обезбеде средства. Усвајањем концепт документа, који би требало да одобре виши органи, предвиђена је у првој фази, изградња педесет, уместо 146 кућа. **Витор Маркај**, потпредседник СО Сува Река, рекао је тада да је тај број лимитиран због недостатка финансијских средстава.

ДО ОСТАЛИХ СЕЛА ЈОШ ТЕЖЕ

Ситуација у осталим селима је још гора. Половином 2006. године, мештани села Деловца имали су две "Иди-види" посете, али се међуетнички дијалог у том селу претворио у свађу. Треба истаћи да је ово једно од ретких села у општини у коме су Срби били у већини. Село се налази у суседству Сириничке жупе, односно села Врбештице, општина Штрпце, са којим је повезано макадамским путем. Тежих сукоба у њему није било, стога оно има најповољније услове за одрживи повратак. Због тога што је природа у овом планинском селу са око 30-ак кућа веома сурова, расељени не показују велико интересовање за повратак. Штета, јер оно припада МЗ Муштуште и представљало би директну везу овог села са Брезовицом, односно општином Штрпце.

Најтежи повратак и посету, због крвавих ратних ожиљака, имаће мештани села Сопина, које се налази на само пар километара од Суве Реке. Слична ситуација је и са селом Лешане, које се налази у близини српског повратничког села Новаке. Милорад Илић, представник

Са једне од “Иди-види” посета селу Мовљану

села прикључио се ОРГ на задњем састанку и том приликом затражио међуетнички дијалог на коме би се, како је рекао, у четири ока решавали међунационални спорови. Прошлогодишњи покушај одласка на Задушнице завршио се са разбијеним стаклима аутобуса, тако да перспектива за повратак није ружичаста. Срби из осталих села (Дворане, Поповљане, Широко) и саме вароши, још нису изразили јасну жељу за било каквом посетом родном крају.

КУПОВАЊЕ ВРЕМЕНА

Из свега наведеног, није тешко закључити да је општина Сува Река, по много чему, специфична. Активности на пољу повратка одвијају се врло тешко јер ни UNMIK, ни општинске, али ни српске власти до сада се нису много потрудиле да ствари потерају са мртве тачке. Изгледа да је општинска власт била великодушна само по питању повратка Ашкалија (Рома који говоре албанским језиком) у суворечком предграђу Слођа. Њима су додељени плацеви, асфалтиран приступни пут дуг 1,5 километар до центра вароши, а општина је могла америчкој НВО “ARC” у изградњи 14 кућа. За

сада се у наведено насеље вратило само шест породица из Македоније.

Призори приликом све ређих посета српским селима су језиви. Од кућа и других објеката неретко се види само гомила шута или су остаци узурпирани и претворени у штале и оставе. Све цркве су у руиниране, а расељени су у могућности да посећују само две Св. Богородице у Муштушту и Св. Ђорђа у Речану. Гробља су у тако јадном стању да се у неким, како један мештанин рече “ни мачка не може провући кроз шибље”. Од амбициозног пројекта обнове српског гробља у Сувој Реци остало је само мртво слово на папиру, иако је на ОРГ речено да су у сарадњи са ОЕБС-ом већ издвојена средства за ту сврху у износу од 18 хиљада евра.

Поглед на православно гробље у центру Суве Реке

На основу свега наведеног, намеће се дилема да ли “Сизифов посао” српских представника у суворечкој ОРГ може дати конкретне резултате на одрживом повратку ИРЛ, тим пре што су Срби у два села (Лешане и Сопино) и половини трећег (Мовљане) проглашени непожељним. На крају поставља се питање, да ли је смисао рада ове ОРГ за повратак, заиста оно што јој име каже, или само организовање понеке “Иди-види” посете, или што је још горе, куповање времена.

Текст и фото: **Златко Петровић***

(*аутор текста је ИРЛ из села Мовљана, редовни учесник ОРГ Сува Река)

ОДБИЈЕНА ПРАТЊА

Упорним залагањем представника Мовљана и Речана, расељени из ових села, у покушају да обиђу месна гробља за прошлогодишње Задушнице, стигли су само до Речана. Како рекоше, због неспоразума са КПС-ом. Ове године и поред тога што им је Координациони центар омогућио превоз до свог гробља, због одбијања пратње, неће посетити хумке својих најмилијих. Заиста чудна коинциденција.

На слици су расељена лица из Мовљана и Речана која су прошле године морала да запале свеће на темељима разрушене цркве Светог Ђорђа у Речанима.

Фото: **Златко Петровић**

РАСЕЉЕНИ ИЗ ПРИЗРЕНА КОД БРАНИСЛАВА ГРБИЋА, МИНИСТРА ЗА ПОВРАТАК, КОЈИ ИМ ЈЕ НАКОН ОДРЖАНОГ САСТАНКА ПОРУЧИО

ПОДРЖАВАМ ВАС И СТОЈИМ ИЗА ВАС

Захваљујући подршци Данског савета за избеглице (ДСИ), интерно расељена лица (ИРЛ) учесници Ојштинске радне групе (ОРГ) Призрен, представници једног броја расељених из града и села призренске ојштинине, у трагању за одговорима, зашто се у последње три године, у овој ојштини, не стварају услови за повратак, поседали су седнице Министарства за заједнице и повратак у Приштини.

Учеснике ОРГ Призрен примио је **Бранислав Грбић**, министар за заједнице и повратак, интересујући се за проблеме сваког учесника понаособ.

Примислав Станојевић, представник расељених, који су изразили жељу за повратак у Горње Село, упознао је министра да је, по неким евиденцијама, у расељеништву до сада преминуло 20 хиљада Срба. Нагласио је да ускоро неће имати ко да се врати, уколико се, онима који то још увек желе, што пре не створе услови за повратак. Од преко 12 хиљада Срба, колико је у општини Призрен било 1999. године, данас нема више од сто. По његовом мишљењу, у читавој општини Призрен (укључујући и села и град), свим досадашњим захтевима за повратак и реконструкцију, изашло би се у сусрет када би се изградило 300 породичних објеката. Станојевић је министра упознао са захтевом расељених из Горњег Села и узалудним настојањима да се у задње три године дође до институције која им може изаћи у сусрет. На крају свог обраћања, поставио је питање какве активности Министарство предузима, како би се помогло повратницима и онима који нису напустили своје домове.

НАДА - БРАЈШОРИЈЕВ ПЛАН

Трајка Шемића, представника расељених из призренског насеља Поткаљаја, интересовало је зашто ништа није урађено по питању реконструкције овог насеља разрушеног и спаљеног у мартовским догађањима 2004. године. По такозваном Брајшоријевом плану,

Састанак у Министарству

све запаљене и уништене куће у мартовским нередима требало је да се реконструишу у најкраћем временском периоду, а средства за то су обезбедиле Привремене институције самоуправе Владе Косова.

“До данашњег дана, у Поткаљаји није укуцан ни ексер”, завршио је Шемић, питајући шта је са захтевима за обнову поднетим од 78 породица расељених из овог централног призренског насеља.

Бранко Недељковић, представник расељених из села Локвице, затражио је одговор о судбини више Концепт докумената (пројеката за реконструкцију и подршку повратницима) који су усвојени и одобрени од стране највишег органа (Централног тела за разматрање пројеката), а скоро три године ни један није реализован. Поставио је питање да ли је потребно радити нове концепт папире.

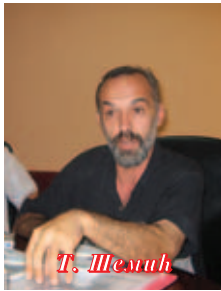
ОД НУЛЕ НАКОН ОСАМ ГОДИНА

Последњи састанак Општинске радне групе за повратак (ОРГ), одржан је, по новом предлогу UNMIK-а и UNHCR-а, у мање формалној атмосфери, у виду округлог стола, што су поздравили и ИРЛ учесници на ОРГ. Међутим, теме о којима се расправљало биле су више него озбиљне. **Бедрија Ејупагић**, директор Канцеларије за заједнице, у свом обраћању скупу, констатујући, да се већ трећу годину није ништа урадило када је повратак у питању, предложио је да “уколико желимо резултате треба све до сада урађено по питању повратка бацити и кренути од нуле”. Ова констатација је изиритирала учеснике ОРГ, исто као и најава ASB-а да ће 2008. година бити успешнија од ове, када је у питању повратак и реконструкција кућа (већ позната прича).

Трачак наде пружила је информација представника UNDP-а, који су заинтересованима за повратак поручили да се посредством удружења “Свети Спас” и ДСИ-а обратe овој организацији уколико су спремни за индивидуални повратак. “Све је мање донација за колективни повратак, па зато поручујемо да се јаве индивидуални повратници. Ми можемо у том случају веома брзо да изградимо 5-6 кућа за повратнике”, истакли су представници UNDP-а. Интерно расељена лица из Живињана, Горњег Села и Призрена, заинтересована за индивидуални повратак могу се јавити удружењу “Свети Спас” - Београд ради реализације својих захтева. Удружење ће настојати да се њихов повратак реализује у току наредних месеци.

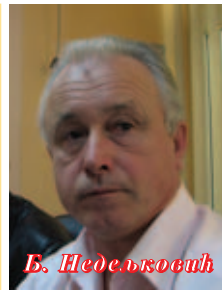
П. Станојевић

Т. Шестић

Б. Дудић

Б. Медведковић

Б. Бекић

С. Џевић

И СРБИ СУ РАДИЛИ У ПРЕДУЗЕЋИМА

Звонимир Ђорђевић, представник расељених из Живињана, поред проблематике везане за немогућност повратка ИРЛ у ово село, поставио је питање везано за приватизацију косовских предузећа. Ни једну деоницу нису добили представници српске заједнице који су у њима својевремено радили и који су формално још увек радници истих.

Бранко Ђекић, министра је упознао са застојем у реконструкцији у селу Смаћ, где је требало градити 42 куће, али се након изградње осам кућа крајем 2005. године, није кренуло са другом фазом. Указао је и на слаб рад истражних органа, када је 2006. године, на новоизграђену кућу бачена експлозивна направа, а кривци још увек нису пронађени. **Бранислав Дудић**, у свом излагању, фокусирао се на податак да у граду Призрену тренутно живи 19 Срба, 17 оних који га нису уопште напуштали и два повратника. Поставио је питање шта Министарство предузима на стварању услова за опстанак и помоћи у одрживости.

“Небрига према малом броју Срба који живе у Призрену, лоша је порука расељенима”, закључио је Дудић.

ИЋИ ЋЕ ПРОЈЕКАТ “СВЕТОГ СПАСА”

“Потребна је подршка свих, пре свега државе Србије” почео је своје обраћање министар Грбић. “Ми морамо да имамо јаку подршку државе Србије. Потребна је јасна координација са свим субјектима који у свом мандату имају за циљ повратак ИРЛ на Косово, а са друге стране потребно је да добијемо и јасан сигнал интерно расељених лица и удружења расељених, да за повратак ИРЛ постоји стварно интересовање. И у Србији, држава Србија мора више пажње да посвети одрживости расељених до стварања услова за повратак. Сигурно је да расељени не могу издржати, ако морају да у месту привременог боравишта носе исте трошкове као и локално становништво које је годинама стварало услове за опстанак. Буџет Министарства је скроман за неки озбиљнији повратак. Са таквим буџетом ми годишње можемо да вратимо два до три села. За такву динамику, нама би било потребно око 10 година да изађемо у сусрет досадашњим захтевима у складу са пројектима које Министарство имплементира и усвојени су од стране Централног механизма за разматрање пројеката, односно концепт докумената. Буџет министарства ће у наредној години бити нешто већи и

реализоваћемо већи број организованих повратака”, истакао је Грбић.

На примедбу присутних, да се повратак дешава у другим срединама, али не и у Призрену, министар је одговорио да је у томе веома важна улога председника општине и његова жеља (жеља општине) да прихвати повратнике. “Министарство није одустало од реализације Концепт документа удружења “Свети Спас” за повратак 15 породица у град Призрен. Потребно је да се Концепт документ доради у сарадњи са општином. Пре свега, потребно је одрживост повратника пребацити у другу фазу пројекта, када се ИРЛ врате. Тада ћемо на лицу места моћи издефинисати ко би се чиме бавио. Потребно је да општина да још неке одговоре, пре свих параметре за трошкове сваке куће понаособ. То што је једно време било стагнације у реконструкцији када је Призрен у питању, не значи да у наредној години неће бити боље стање, и поново ћу подвући, потребно је веће интересовање саме општине”, закључио је први део свог излагања Грбић.

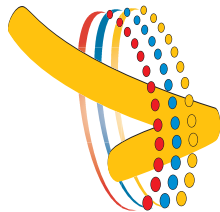
ОБЕЋАЊЕ И ОХРАБРЕЊЕ

На питања представника расељених о одрживости, министар је одговорио да Министарство у буџету нема ставку за конкретну хуманитарну помоћ у храни и осталим потрепштинама за локално становништво, осим за реконструкцију и пратеће грантове за повратнике. Грбић се обавезао да од надлежних министарстава ПИС Владе Косова, прибави одговор на питање да ли је реконструкција Поткаљаје била обухваћена Брајшоријевим планом, као и одговор о судбини усвојених, а нерелизованих концепт докумената (Горња Србица, Смаћ, Живињане, Горње Село, Локвица).

“Морамо да се потрудимо да изнађемо средства, сви ми, да се што пре врате они који то намеравају. Ако очекујемо средства само од овог Министарства, повратак ће ићи веома споро. Потребна је помоћ донатора. Ја стојим иза вас и подржавам вас”, рекао је на крају, министар Грбић, охрабривши учеснике ОРГ и пружајући им подршку у даљем раду.

Незадовољни честим обећањима, поготово предизборним, од којих задње три године нема помака, представници расељених, напуштајући министра подвукли су да ће се до испуњења својих захтева и захтева расељених које представљају, обратити свим инстанцама, премијеру Косова, амбасадама чланица Контакт групе, Стразбуру и другим релевантним институцијама.

Текст и фотографије: **Златко Маврић**

ИЗБОРИ 2007

КОСОВСКИ ИЗБОРИ 2007 ГОДИНЕ: ИЗБОРИ ЗА СКУПШТИНУ КОСОВА, ИЗБОРИ ЗА СКУПШТИНУ ОПШТИНА, ИЗБОРИ ЗА ПРЕДСЕДНИКЕ ОПШТИНА

Komisioni Qendror i Zgjedhjeve
Centralna Izborna Komisija
Central Election Commission

АКТУЕЛНО

АКО СТЕ СА КОСОВА А САДА ЖИВИТЕ ИЗВАН КОСОВА, МОЖЕТЕ ДА СЕ ПРИЛАВИТЕ ДА НА КОСОВСКИМ ИЗБОРИМА 2007 ГОДИНЕ ГЛАСАТЕ ПУТЕМ ПОШТЕ. ОБРАЗАЦ ПРИЛАСЕ МОЖЕТЕ ДА ДОБИЈЕТЕ ОД ПРОГРАМА ЗА ГЛАСАЊЕ ИЗВАН КОСОВА, НА СЛЕДЕЋИМ МЕСТИМА:

- НА ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦИ: WWW.CEC-KO.ORG
- У СЛУЖБИ ИНФОРМАЦИЈА ПРОГРАМА ЗА ГЛАСАЊЕ ИЗВАН КОСОВА:
+381 (0)38 223 566
+381 (0)38 223 567

У ЛОКАЛНИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА РАСЕЉЕНИХ ЛИЦА, У ВАШИМ ЛОКАЛНИМ НОВИНАМА: ПОЛИТИКА, ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ, БЛИЦ, ДАН, ВИЈЕСТИ

УСЛОВИ КОЈЕ МОРАТЕ ДА ИСПУНИТЕ ДА ГЛАСАТЕ ИЗВАН КОСОВА СУ СЛЕДЕЋИ:

- ИМАТЕ НАВРШЕНИХ 18 ГОДИНА НА ДАН 17. НОВЕМБРА 2007 ГОДИНЕ
- УПИСАНИ СТЕ У УНМИК-ОВУ ЕВИДЕНЦИЈУ ЛИЦА И ИМАТЕ УНМИК-ОВУ ЛИЧНУ КАРТУ
- ИЛИ ДОКАЗ ДА ИСПУЊАВАТЕ УСЛОВЕ ЗА УПИС У УНМИК-ОВУ ЕВИДЕНЦИЈУ ЛИЦА

КОСОВСКИ ИЗБОРИ 2007 ГОДИНЕ: ИЗБОРИ ЗА СКУПШТИНУ КОСОВА, ИЗБОРИ ЗА СКУПШТИНУ ОПШТИНА, ИЗБОРИ ЗА ПРЕДСЕДНИКЕ ОПШТИНА

2007

ЗА ДОДАТНА ПИТАЊА У ВЕЗИ СА ИСПУЊЕЊЕМ УСЛОВА ЗА ГЛАСАЊЕ ИЛИ ЗА ДАЉЕ ИНФОРМАЦИЈЕ ПРОУЧИТЕ ТЕКСТ ПРИЛАСЕ, ИЛИ ПОСЕТИТЕ НАШУ ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦУ WWW.CEC-KO.ORG, ИЛИ ПОЗОВИТЕ НАШУ СЛУЖБУ ИНФОРМАЦИЈА.

ПРИЛАСЕ МОРАЈУ ДА ПРИСТИГНУ ПРОГРАМ ЗА ГЛАСАЊЕ ИЗВАН КОСОВА НАЈКАСНИЈЕ ДО 31. ОКТОБРА 2007. ГОДИНЕ, ЗАТО ВАМ САВЕТУЈЕМО ДА ПОЖУРИТЕ.

ФОТО ПРИЧА

ПОСЕТА ЉУБИЖДУ

Долазак...

...на паркинџ на месту где се налазила црква Св. Недеља.

Обилазак разрушених ..

...и рејских српских заузетих кућа.

Вода са сеоске чесме....

...и комшијске дуње за срећан пуш

Фотографије: Јулијана Некић и Златко Маврић

ДО ЗИМЕ ПОД КРОВОМ

Представници удружења Глас Косова и Метохије и Центра за хуманитарну помоћ посетили суROME повратнике којима се граде куће у селу Племетини, општина Обилић.

Овај пројекат се изводи у склопу идндивидуалног пројекта финансираног од стране UNDP-SPARK програма. Куће се налазе у завршној фази изградње, а рани јесењи мразеви највише проблема доносе оним најмлађим. Деца вишечлане породице **Хилми Галиција** уместо да се налазе у школским клупама, помажу својим родитељима

и мајсторима у градњи будућег дома и тако се загревају.

Више о условима живота ових малишана и њихових родитеља објавићемо у наредном броју Билтена, до када ће, надамо се, њихове куће бити завршене.

Забележио: **Раде Ђирић**

Фото: **Бранислав Скробоња**

КАКО ДО ПОСЛА?

Европска унија (ЕУ) расписала је оглас за више од 1.300 радних места за мисију УН на Косову, која би требало да буде највећа мисија у историји ЕУ. Рок за пријаву за 1.376 места за ту мисију је 16. новембар, а заинтересовани се могу пријавити и на интернет адреси www.eupt-kosovo.eu/new/index.php?id=4. Конкурс је расписао Тим за планирање ЕУ, цији је задатак да припреми косовску мисију за безбедносну и одбрамбену политику.

Чланице Уније

Божур – Смедеревска Паланка, Првог српског устанка 109, тел: 026/313-893, e-mail: bozur@verat.net

Глас Косова и Метохије – Београд, Скадарска 40а/II, тел: 011/322-99-18, e-mail: gkim@eunet.yu, www.glaskim.co.yu

Завичај за повратак – Крагујевац, Душана Дугалића 47, тел: 034/362-376, e-mail: zavicpo@infosky.net

Зора – Светог Саве 6, Беране, Тел/факс: 087/234-200. e-mail: zora_nvo@cg.yu

Југ – Краљево, Цара Душана 27/39, тел: 036/323-220, факс:036/320-430, моб: 064/612-79-66, e-mail: agrkovic@yahoo.com

Свети Никола – Ресавска 33, Београд, Тел/факс: 011/32-32-620, e-mail: svnikola@scnet.ty

Свети Спас – Београд, Балканска 25, тел: 011/2686-161, e-mail: svetspas@eunet.yu, www.svetispas.org

Срећна породица – Ниш, Душанов Базар, купола, локал 223, тел: 018/257-184, e-mail: vulicevicr@bankerinter.net

Центар за правну заштиту – Београд, Балканска 25, Тел/факс: 011/2686-161, e-mail: rprotect@eunet.yu

Центар за хумане ресурсе – Сутјеска 318/е Котез – Београд, Тел/факс: 011/715-762, e-mail: chrbgd@eunet.yu

Унија – Канцеларија у Београду – Крунска 15, тел: 011/324-5410, 323-1005, 303-5392; Факс: 303-5393
e-mail: unijakm@eunet.yu, www.unijairl.org

ИНФО БИЛТЕН – Главни и одговорни уредник: **Жељко Ђекић**; Уређивачки одбор: **Бранислав Скробоња** (председник), **Гордана Ђекић** и **Раде Ђирић** (чланови); Технички уредник: **Гордан Блажић**; Насловна страна: **Златко Маврић**

Адреса редакције: Крунска 15, 11000 Београд, тел/факс: 011/323-1005; Факс: 303-5393; e-mail: unijakm@eunet.yu
Штампа: "Махима Граф", Петроварадин; Тираж: 5000 примерака; Бесплатан примерак; ISSN 1820-3531, COBISS.SR-ID 117382153